

УДК 373.5.091

Галина Сердюк, аспірантка, Інститут професійної освіти НАПН України, заступник директора з навчально-виховної роботи,
КЗ «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради,
м. Чернігів, Україна

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС У НАУКОВОМУ ЛІЦЕЇ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Анотація. У статті висвітлено особливості організації освітнього процесу в науковому ліцеї в період війни. Представлена модель освітньої системи, яка забезпечує практичну підготовку учнів, які виявляють інтерес до наукової діяльності. Сформульовані ключові положення щодо розвитку дослідницької компетентності учнів.

Ключові слова: науковий ліцей, спеціалізована освіта наукового спрямування, дослідницька діяльність.

Abstract. The article highlights the peculiarities of the organization of the educational process in the scientific lyceum during the war. The model of the educational system, which provides practical training for students, who show interest in scientific activity, is presented. Key provisions regarding the development of students' research competence have been formulated.

Key words: scientific lyceum, specialized scientific education, research activity.

За умов воєнного часу освітні заклади, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, організовують освітній процес, поєднуючи традиційні та інноваційні моделі. Важливо налагодити ефективну взаємодію всіх учасників освітнього процесу: учнів, учителів, батьків. Зазначимо, що в мережі закладів старшої профільної школи наукові ліцеї як заклади, що забезпечують здобуття спеціалізованої освіти наукового спрямування, *здійснюють* освітню діяльність, спрямовану на залучення та підготовку учнівської молоді до *наукової* і *науково-технічної* діяльності [3]. У науковому ліцеї формуються основи інтелекту, розвивається креативність, критичне мислення, моральні принципи особистості та її готовність до саморозвитку, здатність аналізувати і здійснювати самостійні дослідження. У закладі організовується система розвитку й підтримки обдарованих дітей.

У дослідженні ми розглядаємо особливості організації роботи з учнями, схильними до дослідницької діяльності. Актуальність проблеми обумовлена необхідністю знайти оптимальну модель освітньої системи, яка забезпечила б практичну підготовку учнів, що виявляють інтерес до наукової діяльності, і водночас сприяла б готовності вчителів закладу до організації науково-дослідницької роботи, здійснення власного наукового пошуку, професійного саморозвитку.

Організаційно-педагогічні засади підтримки та розвитку учнів, схильних до дослідництва, інструментарій відбору таких дітей та підтримки розкрили І. Волощук, Ю. Гоцуляк, В. Дунець, Н. Поліхун, К. Постова, К. Сіпко, В. Тесленко. Проблему створення освітньо-розвивального середовища в спеціалізованих закладах загальної середньої освіти для обдарованих дітей вивчала Л. Карпова. Залежність розвитку обдарованості учнів від професійного рівня педагогів та творчих методів навчання аргументували С. Бабійчук, Л. Паламарчук. Дидактичні засади організації освітнього процесу в науковому ліцеї вивчала В. Мелешко.

Розглядаємо проблему організації освітнього процесу під час війни з огляду на зміни в парадигмі сучасної освіти. Ідеться про інтеграцію освіти і науки. Навчальна діяльність у науковому ліцеї наближена до дослідництва. Головне в освітньому процесі – «виховання компетентної людини, яка вміє самостійно здобувати знання на основі дослідницьких практик та оперування науковою методологією» [4, с.67]. Аналіз сучасних тенденцій розвитку освіти та практичного досвіду дає підстави констатувати, що в науковому ліцеї організовується системна дослідницька, дослідна, пошукова та проєктна діяльність, що сприяє формуванню дослідницької компетентності здобувачів освіти. Навчаючись критично мислити, нестандартно діяти, ефективно комунікувати, учні швидше адаптуються до життєвих змін та суспільних викликів. Нові моделі наукової освіти, які реалізуються в наукових ліцеях, сприяють формуванню конкурентоздатної та компетентної особистості, яка володіє науковою грамотністю, дослідницькими навичками та здатністю до

навчання протягом усього життя. С. Бабійчук розглядає наукову освіту як освітню концепцію, націлену на синергію освіти і науки, що базується на цілеспрямованій дослідницькій діяльності. Ідеться про застосування наукових методів у процесі дослідження, з метою здобуття нових знань, формування наукового типу мислення та розширення і поглиблення наукової картини світу [1, с.17]. Створюючи інтегровану систему знань учня про закономірності, взаємозв'язки і закони природи та суспільства, формуємо світоглядні орієнтири, цілісну картину світу.

З огляду на безпекову ситуацію в Україні важлива гнучкість в організації навчання. Кожен заклад освіти під час пандемії коронавірусу напрацював свої моделі навчання. Сьогодні вибір форми навчання (очна, дистанційна або їх поєднання) залежить від регіону та можливості кожного закладу забезпечити безперервний освітній процес під час повітряних тривог, від наявності укриття, що убезпечить від загрози обстрілів. Наприклад, комунальний заклад «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради обрав ротаційну модель організації освітньої діяльності, що водночас забезпечило безперервний навчальний процес в очному режимі для учнів 10-х класів і в онлайн-режимі для учнів 11-х класів, які кожні два тижні змінювали формат навчання. З 2019 р. заклад реалізовував освітній проєкт «Особливості освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання». Були проведені моніторингові дослідження, до яких долучилися 1406 респондентів (учні, батьки, учителі). У полі зору були такі аспекти: рівень організації дистанційного навчання; академічні успіхи за період дистанційного навчання та їх динаміка; засоби комунікації; найпопулярніші соціальні мережі, месенджери, що використовувалися під час дистанційного навчання; обсяги домашніх завдань та час, витрачений на виконання; способи перевірки завдань, що використовували вчителі ліцею; система оцінювання знань. Було вивчено динаміку успішності учнів, якості знань, набутих під час дистанційного навчання, та прогрес в оволодінні дистанційними технологіями, результативність дослідно орієнтованого навчання. Цифрові технології, використані в освітньому процесі, давали

можливість поєднати традиційне навчання з елементами електронного (e-learning), дистанційного (online-learning) та мобільного (m-learning) навчання. Було вироблено модель дистанційного навчання в науковому ліцеї, ефективність якої сприяла налагодженню освітнього процесу в умовах війни. Водночас збагачувалося цифрове середовище закладу, ресурсами якого можна було скористатися.

Ураховуючи специфіку наукового ліцею та умови, за яких сьогодні здійснюється організація навчання, важливо окреслити принципи, особливості змісту навчання, схарактеризувати форми та методи роботи з учнями. Освітній процес у науковому ліцеї ґрунтується на принципах науковості, системності, самостійності, зв'язку із життям, індивідуального підходу, позитивного емоційного впливу, що під час війни набуває неабиякого значення. Зміст навчання практико-орієнтований, міждисциплінарний. Практикуються індивідуальні, групові, колективні форми роботи з учнями. Використовується науковий метод в освітній діяльності, що, за визначенням І. Волощук, «передбачає знаходження наукової проблеми, формулювання наукової задачі, її розв'язання (отримання суб'єктивно нових знань) із застосуванням наукових методів пізнання» [2, с.45]. Діагностичний інструментарій, який застосовує в роботі науково-методичний відділ ліцею, дає можливість вивчити інтереси, запити учнів на початку навчання та організувати в подальшому цілісну науково-дослідницьку, пошукову, експериментальну роботу. Визначаючи основні вектори діяльності наукового ліцею, маємо на меті формування дослідницької компетентності учнів, що реалізується в освітньому процесі: залучення учнів до проєктної діяльності, олімпіадного, конкурсного руху, науково-дослідницької діяльності в рамках ліцейної академії наук «ВЄДІ» та конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН, системи пізнавальних та розвивальних занять курсу «Азбука наукового дослідження», факультативних курсів «Основи критичного мислення» та «Основи психологічної культури», Літніх наукових шкіл. Через використання дослідницького підходу в навчанні і вихованні створюється дослідницьке середовище та відповідні умови для інтелектуального,

творчого розвитку учнів. Спеціалізована освіта наукового спрямування передбачає розвиток критичного мислення, креативності, комунікативних умінь та готовності до командної роботи. Щоб змоделювати роботу дослідницького характеру, необхідно забезпечити організаційно-методичну роботу з учителями. Оволодіння сучасними організаційними формами, дидактичними методами творчо-дослідницького характеру, необхідними технологіями мотивації та розвитку дослідницької компетентності сприяє грамотній науково-практичній діяльності вчителя.

Спеціалізована освіта наукового спрямування здійснюється через системну дослідницьку, дослідну, пошукову та проєктну діяльність. Дослідницька компетентність учня, яку розуміємо як інтегративну властивість особистості, виявляється у високій мотивації та готовності здійснювати дослідження з метою пізнання, набуття нових знань, умінь, навичок. В умовах війни активно використовуються психологічний (психологічна служба ліцею) та науково-педагогічний супровід освітньої діяльності. Перспективи подальших розвідок убачаємо в напрацюванні науково-методичних засад розвитку дослідницької компетентності вчителів.

Список використаних джерел

1. Бабійчук С. М. Педагогічна концепція “наукова освіта”. *Освітній дискурс : збірник наукових праць*. Київ : ТОВ "Науково-інформаційне агентство "Наука-технології-інформація", 2020. Вип. 23 (5). С. 14-21.
2. Волощук І. Концепція середньої спеціалізованої освіти наукового спрямування. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*, 2019. Вип. 1. С.43-51.
3. Положення про науковий ліцей [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2019-%D0%BF> (дата звернення: 30.04.2023)
4. Радченко О., Лісничий В., Гончар А., Миненко О. Наукова освіта як ключова парадигма сталого розвитку України. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. Серія «Педагогічні науки», 2022. С.67-75